

פורום לשון

מרכזת הפורום: ד"ר ברוריה מרגולין, מכללת לוינסקי לחינוך סיכום פעילות הפורום לשנת הלימודים תשע"ד

מבוא

מטרת העל של פורום הלשון במכון מופ"ת היא לחזק את הוראת הלשון העברית במכללות לחינוך.

תכנית כללית של הפורום לשנת הלימודים תשע"ה

1. לקדם את מעמד הלשון העברית במכללות לחינוך.
2. לקדם יוזמות בהוראת הלשון במכללות לחינוך.
3. לגבש את תכנית הלימודים של לימודי היסוד בלשון.
4. לדון בנושאים שונים בתכנית הלימודים בלשון.

יעדים שהוצבו לשנת הלימודים תשע"ד

1. מעורבות במדיניות הוראת הלשון העברית במערכת החינוך בכלל ובמכללות להכשרת מורים בפרט.
2. דיון בנושאים שונים בתכנית הלימודים של לימודי היסוד בלשון.

סיכום פעילות לשנת הלימודים תשע"ד

אוריינות אקדמית: הלכה ומעשה - ד"ר ברוריה מרגולין, מכללת לוינסקי לחינוך

בהרצאה הוצג הקורס "אוריינות אקדמית" הנלמד במכללת לוינסקי. הקורס נבנה מתוך מודעות לגישות השונות לאוריינות האקדמית בארץ ובעולם, ובעקבות הפקת לקחים מראיות מחקריות. לקורס שתי הנחות יסוד עיקריות: (1) כתיבה אקדמית היא תהליך אינטלקטואלי וחברתי כאחד (פתרון בעיות, שיח עמיתים, התנסות תוך כדי תהליך), ומטרתו היא פיתוח יכולות אקדמיות שתאפשרנה את המשך התפתחותם האישית והמקצועית של הסטודנטים לאורך חייהם המקצועיים והאקדמיים; (2) כתיבה אקדמית מתבצעת כ"צורך", כלומר קשורה לפעילות אקדמית של הסטודנטים במהלך לימודיהם.

כדי לשלב את הכתיבה האקדמית באופן אותנטי במהלך הלימודים הדיסציפלינריים נבנתה תכנית לקורס האוריינות האקדמית בזיקה לקורסים "חקר ההתנסות" ו"טכנולוגיות מידע". התכנית מבוססת על תפיסה אקולוגית ועל ראייה מערכתית המדגישה את השיתופיות, את השיח ואת הדיאלוג בין כל השותפים לעשייה. השיח המשותף של הסטודנטים, המרצים לאוריינות אקדמית, המרצים לטכנולוגיות המידע והמדריכים

הפדגוגיים מבוסס על התפיסה שהכתיבה היא מצע לפיתוח רעיונות, לחשיבה ביקורתית, לתקשורת, לקבלת משוב ולהבעת דעה, ועליה לשרת את כל הצרכים האקדמיים בתחומי הדעת השונים.

לימודי העברית במערכת החינוך - ד"ר רמה מנור, המכללה האקדמית בית ברל

ד"ר רמה מנור תיארה את היקף הלימודים ואת הישגי התלמידים בלשון בתקופת כהונתה כמפקחת ללשון במשרד החינוך. בהרצאה נידונו הקשיים של התלמידים בלשון בחינוך העל-יסודי: בתורת הצורות, בתחביר, בכתיבת טיעון, בסיכום ממצג, בפרשנות ובהיסק, בהערכה ובביקורת ועוד.

עוד נידונה הירידה בהישגי התלמידים בעברית בשנים תשע"ב ותשע"ג, ירידה שאפשר לתלות אותה במשאבים מצומצמים בהוראת הלשון. עדות לכך אפשר לראות בהשוואה בין הישגי התלמידים בתשע"ב ובתשע"ג לעומת הישגיהם בתשע"א. שנת תשע"א הייתה שנת הלשון העברית והושקעו בה שעות לימודים רבות בלשון: שש שעות לימוד בשבוע. באותה שנה ההישגים היו גבוהים יותר מאשר בשנים תשע"ב ותשע"ג, שבהן צומצמו המשאבים לשלוש שעות לימודים בלשון בשבוע. נראה אפוא שכשיש תשומה בהוראת הלשון יש עלייה בהישגים.

יום עיון של פורום הלשון במכון מופ"ת

יום העיון התקיים בשיתוף עם המרכז העולמי לקידום השפה העברית, שייסדה ד"ר נטלי אקון ממכללת אפרתה. ליום העיון הוזמנו מרצים נוספים המעוניינים לתמוך בקידום מעמד הלשון העברית במכללות לחינוך. בראשית המפגש בירכו את הנוכחים ד"ר מיכל גולן, ראש מכון מופ"ת, וגב' רותי סרלין, ראש ערוץ מפגשי עמיתים במכון מופ"ת, והעלו על נס את מטרת המפגש: קידום מעמד העברית במכללות. החזון של המרכז העולמי הוא לחולל שינוי בתפיסת השפה העברית ולחזק את מעמדה במדינת ישראל. מטרת העל שלו היא בניית תכנית אסטרטגית שתיתן מענה הוליסטי לחיזוק הלשון העברית.

"לקראת מדיניות לשונית חינוכית חדשה בעידן רב-לשוני: אתגרים, חדשנות וחשיבה לעתיד"

יום העיון התקיים באוניברסיטת תל-אביב במועד המפגש של הפורום. מטרת יום העיון הייתה להעלות רעיונות, יוזמות וכיוונים שיובילו להמלצות למשרד החינוך לגיבוש מדיניות לשונית חינוכית המשקפת את המציאות העכשווית. ביום העיון נידונו סוגיות במדיניות הלשונית: הצורך בעידוד של לימוד נרחב של שפות, הצורך בשימור שפות קיימות, הצורך בהעלאת הרמה והמוטיבציה בהוראת הערבית, הצורך בעידוד של יוזמות בית-ספריות מקומיות, הצורך בכלי מדידה של שפות שיסייעו במעקב על הישגים משנה לשנה ועוד.

משחקי מילים במקרא - ד"ר דן דורון, המכללה האקדמית אחווה

ד"ר דן דורון הציג סוגים שונים של משחקי מילים במקרא: לשון נופל על לשון, חילופי אותיות, היפוך סדר האותיות, מילה בתוך מילה, אונומטופאה, משחקי צלילים, חרוזים, רימוזים, שינוי במילים המצטרפות לפועל, מילים מנחות, דו-משמעות, משחקי מילים לאור הערבית ותקבולת ינוס.

לשון, תקשורת ותרבות - ד"ר עירית זאבי, אורנים - המכללה האקדמית לחינוך

ד"ר עירית זאבי הציגה קורס שהיא מלמדת במכללת אורנים - "לשון, תקשורת ותרבות". הקורס דן במעמדה של הלשון בסוגים שונים של פעילות חברתית ועוסק בקשרים מגוונים בין הלשון לבין החברה והתרבות בכלל והתרבות הישראלית בפרט. מטרתו לתאר את פניה של העברית בת זמננו בהקשריה התרבותיים-החברתיים כשפה חיה, ולהתייחס לערכיה של החברה ולשינויים שחלו בה. הקורס דן במושגים יסודיים בתחום תהליכי התקשורת הלשונית ובהכרת תאוריות ותחומי מחקר מודרניים העוסקים ביחסי הגומלין שבין הלשון, המציאות, החשיבה והחברה. ד"ר עירית זאבי דיברה על השינויים בעברית בת זמננו, הנובעים מהמגמות המשתלטות על החברה הישראלית כיום: תרבות זרה, אלימות, חילון, תפיסת התרבות, ריחוק מתרבויות אחרות, רשלנות, אנוכיות, מתירנות, קיטוב וחינוך. עוד הציגה מושגים יסודיים שהיא מלמדת בקורס, ובהם דנוטציה, קונוטציה, מיתוס, דיאלקט, סוציולקט ואידיולקט.

ישיבה מיוחדת של ועדת המקצוע בלשון בראשותה של פרופ' זהר לבנת בשיתוף עם פורום הלשון במכון מופ"ת
מטרת העל של המפגש הייתה שיתוף פעולה בין ועדת המקצוע ללשון ובין פורום הלשון במכון מופ"ת, לאור הרוחות המנשבות במשרד החינוך. בחלקה הראשון של הישיבה הוצג הרציונל של תכנית הלימודים החדשה המותאמת, המורכבת מבסיס הידע והמימוניות של תחום הדעת (70%) ומהרחבה ובחירה (30%). בעקבות הצגת הרציונל התעוררו בקרב הנוכחים שאלות באשר למעמדה של העברית: האם שפת האם, שהיא מקצוע ליבה משמעותי כל כך, לא צריכה להילמד לאורך כל השנים ובאופן רציף? מה יקרה אם מנהל בית הספר לא יבחר בתכנית ההרחבה בלשון בכיתה י'?

בחלקה השני של הישיבה עסקו אנשי ועדת המקצוע בעיצוב תכנית הלימודים המותאמת והוצעו הצעות רבות להערכה בית-ספרית מגוונת. ההצעות להערכה חלופית היו מיזם כתיבה ארצי, שילוב כתיבה עם הצגה בעל פה, תלקיט של כתיבה בסוגות שונות, עבודת חקר בנושא לשוני תוך כדי מיקוד בתהליך הכתיבה ועוד.

בסיכום הישיבה הוחלט על פיתוח ההצעות הנ"ל; הוחלט שתכנית ההרחבה תילמד לפני תכנית הליבה כדי לשמור על עקרון הרצף; הוחלט על שילוב תורת ההגה בתכנית הליבה והוחלט על בניית תכנית "רטוריקה" כתכנית נוספת למקצוע "השכלה כללית".

"על הכתיבה": קורס מקוון בכיתה המבוסס על פתרון בעיות - ד"ר עירית השכל-שחם

ד"ר עירית השכל-שחם הציגה את הקורס "על הכתיבה" שהיא מלמדת במכללת דוד ילין. מדובר בקורס מקוון המבוסס על פתרון בעיות, והוא ניתן לסטודנטים בשנתון ג' בתכנית לבית הספר היסודי. מטרת הקורס היא להקנות ידע והתנסות בתחום הוראת הכתיבה. נושאי הקורס: בין דיבור לכתיבה, המעבר מן הגן לבית הספר, כישורי שיח מורחב, עולמות שיח וסוגות שונות, הכתיבה - תהליך ותוצר, גישות להערכת הכתיבה וכלי הערכה.

הלמידה המבוססת על פתרון בעיות היא למידה אקטיבית המאפשרת לסטודנט להתנסות ברכישת כלים ללמידה ואינה מגבילה אותו לגוף ידע מסוים או לשיטת חשיבה מסוימת. לקורס יתרונות רבים, ובהם: חיפוש בערוצי

מידע מגוונים, שימוש בכלים דיגיטליים שונים, עבודה בצוות, שיתוף פעולה, כתיבה משותפת קבוצתית, התנסות בכתיבה בסוגות שונות, התמודדות עם מטלות אותנטיות שהסטודנטים עשויים להיתקל בהן בהוראה בכיתה והתבוננות מעמיקה (רפלקציה) לאורך כל הדרך.